

ג. מאימתי כל אדם מותרים בלקט — משילכו בה הנמושות [רבי יוחנן: זקנים הבאים לאיטם על מקלם. ריש לקיש: מלקטים הבאים לאחר מלקטים], מפני שכבר נתיאשו העניים משדה זו.

ד. קציעות (= תאנים מיובשות) בדרך, אפילו בצד שדה קציעות. וכן תאנה הנוטה לדרך ומצא תאנים תחתיה — מותרות משום גזל [ופטורות מן המעשר], שהרי הם פירות הפקר משום יאוש בעלים. [ואפילו יאוש שלא מדעת לא הוי יאוש, מתוך חשיבות הקציעות הוא ממשמש בהן ויודע על אבידתו ומתיאש. וכן בתאנה, הואיל ויודע שהיא מנשרת — מתיאש מעיקרא. ואעפ"י שניכר לעוברים ושבים שהפירות נשרו מאילן זה, אעפ"כ הוא מתיאש כי התאנה עם נפילתה היא נמאסת].
בזיתים ובחרובים — אסור. [אם משום שאינו יודע מנשרת הפירות ועדיין לא נתיאש, אם משום שאין אדם מתיאש מהפירות שנשרו, הואיל וניכר לכל שהפירות שייכים לבעל האילן וגם אין הפירות נפסדים בנקל על הקרקע].
ע"ע להלן בדין פירות שהשירתם הרוח מן האילן.

דפים כא — כב

מז. מה הדין במקרים הבאים?

א. הגנב או הגזלן שנטל מזה ונתן לזה.

ב. נהר ששטף חפצים ונתנם ברשות אחרת.

ג. פירות שהעפיתם הרוח מן האילן למקום אחר.

א. הגנב שנטל מזה ונתן לזה, וכן הגזלן — מה שנטל נטל ומה שנתן נתן. לדברי אביי מדובר כשידע ונתיאש. [ואף בגנב אתה מוצא בלסטים מזויין, שנטל ממנו בחזקה]. אבל אם לא ידע — יאוש שלא מדעת לא הוי יאוש, ולא זכה בהם האחר וחייב להחזיר. ולדברי רבא אפילו לא ידע מועיל. — וכדעת האומרים סתם גנבה וסתם גזלה יאוש בעלים.

ב. שטף נהר קורותיו עציו ואבניו ונתנם בתוך שדה חבירו — הרי אלו שלו מפני שנתיאשו הבעלים. אם לא ידע על כך — מחלוקת אביי ורבא האם יאוש שלא מדעת הוי יאוש אם לאו.
ידע ורדף אחריהם — חייב להחזיר. והעמידו בגמרא בשיכול להציל על ידי הדחק, הלכך אם מרדף הרי לא נתיאש, ואם ראה ולא עשה כלום — ודאי נתיאש. אבל אם יכול להציל שלא על ידי הדחק — אפילו אינו מרדף חייב להחזיר.

אם אין סימן בחפץ, והבעלים רואים ואינם מרדפים — ודאי מתיאשים בלבם, ואפילו אומרים שאינם מתיאשים אין בכך כלום. ואם מרדפים אחריהם — אין כאן יאוש, כי אפילו יקדמו אחרים ויקחום כשיתעכבו החפצים בדרך, יחזירו לו לפי שניכר שהוא בעליו, כי רדף מיד בשעת שטיפה.

ואם יש סימן ויכול להציל ע"י הדחק ורואה ואינו מרדף — הרי מוכח שמתיאש. לא ראה — אין כאן יאוש כיון שיש סימן (עפ"י תוס').

אם שטף הנהר בענין שהחפץ אבוד ממנו ומכל אדם, כגון שהוא באמצע זרימת הנהר הגועש — הרי זה הפקר וכל מי שקדם וזכה, שלו הוא.

וכן הדין לכל כיוצא בזה, כגון המציל מן הארי ומן הדוב ומן הנמר והברדלס ומן הגיזס (כן הגרסה בע"ז מג. וע' בפירוש ר"ח פלטיאל — לך יד, כד) ומזוטו של ים (כדלהלן כד. וברא"ש). אשר תאבד ממנו ומצאתה — יצתה זו שאבודה ממנו ואינה מצויה אצל כל אדם. (ואפילו עומד וצווה שאינו מפקיר — כבר הפקירתו תורה משום שבעליהם מתיאשים מהם לעולם. ערשב"א כאן ולהלן כד. ועוד. [אפשר מפני שאנו תולים שמשקר וודאי מתיאש (ועתוס' ד"ה טף), ואפשר שבטלה דעתו אצל כל אדם. כן צדד הריטב"א להלן כד. ואפשר שהפקר התורה הוא ולא משום יאוש כלל. ערמב"ן כז.]).

א. דבר האבוד ממנו ומכל אדם שנמצא ברשותו — יש מי שתלה שאלה זו במחלוקת הרמב"ם והראב"ד (ע' אור שמח — גזלה ואבדה טז, ח).

ב. אעפ"י שבזוטו של ים הרי אלו שלו אפילו עומד וצווה — זהו מן הדין אבל טוב וישר לעשות לפנים משורת הדין ולהחזיר (רמ"א חו"מ רנט, ז).

ג. תמרים שנתלשו מן האילן ועפו ברוח — מותרים לכל. ופרשו בגמרא הטעם, לפי ששקצים ורמשים מפסידים אותם, מעיקרא בעליהם מתיאשים מהם.

פרשו בתוס': אפילו נשרו סמוך לאילן ומוכה שבאים ממנו — מותרים, מפני שדרכם לנשור ולהתקלקל, לפיכך מתיאשים בעליהם מהם. ויש חולקים ואומרים שהנושרים בסמוך לאילן אסורים, שאין הבעלים מתיאשים אלא מאותם שעפים למרחוק (ערשב"א). ופירות שאין דרכם לנשור, והם מתקלקלים בנפילתם — תלוי הדבר בשאלת 'יאוש שלא מדעת' ולהלכה אסורים. כן מתבאר מתוך דברי הגמרא (עפ"י תוס'; סמ"ע רס, כג).

ואם היו פירות של יתומים, הואיל וקטנים לאו בני מחילה — אסורים. וכן במקום שסיבובם בעליהם לדקלים בגדר אבנים והרי הם רוצים לשמרם (ולפירוש התוס'), לפי שסבורים שכל הפירות יפלו תחת האילן (ישתמרו) — אסורים (רב אשי).

בספר נתיבות המשפט (רס סקכ"ג) השוה שאר אבדות של קטנים ל'תמרי דזיקא' להחשב יאוש שלא מדעת.

ודוקא בכגון זה שמפסידים דבר שבידם, אבל דבר שלא בא לידם ואין מפסידים — בני מחילה הם (עפ"י תוס' ב"ב קמג: סד"ה ואם).

דף כב

מח. א. מי שירד לתוך שדה חבירו וליקט ותרם שלא ברשות — האם תרומתו תרומה? ומה הדין כשעשה שליח לתרום ותרם מן היפות?

ב. אריס העובד בשדה שהגיש פירות לפני אנשים לאכלם, האם מותר להם ליטלם? ומה הדין כשאחר כך בא בעל השדה ואמר 'מדוע לא הבאת פירות יפים מאלה'?

ג. פירות שהעלם לגג וירד עליהם טל, האם הוכשרו בכך לקבלת טומאה?

א. התרומה אינה נתרמת אלא מדעת בעלים (כן תרימו גם אתם — מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם). ולכן מי שירד לתוך שדה חבירו וליקט ותרם שלא ברשות — אין תרומתו תרומה. ואפילו גילו הבעלים דעתם לאחר מכן שנוח להם במעשיו. [ואף למאן דאמר יאוש שלא מדעת הוי יאוש]. אבל אם שלח שליח לתרום, והלך ותרם מן היפות, שלא כדעתו הרגילה של בעל הבית התרום

מבינונית — אם לאחר מכן אמר לו כלך אצל יפות (כלומר היה לך לילך אצל יפות מהם. רש"י), ונמצאו יפות מאלו — תרומתו תרומה, כי גילה דעתו שנוח לו בדבר ואף על היפות עשאו שליח. ואם לא נמצאו יפות מאלו (או אם שתק ולא גילה דעתו שנוח לו בדבר. רמב"ן) — אין תרומתו תרומה. ליקטו הבעלים והוסיפו עליהם — בין כך ובין כך תרומתו תרומה.

מדברי הרמב"ם נראה שאף לפי מה שפסק כאביי שיאוש שלא מדעת לא הוי יאוש, נקט שמדובר ללא שעשאו שליח. יש מפרשים הואיל והגורן עומד ליתרם וגם יש מצוה בכך, לכן די בגילוי דעת למפרע (עפ"י ר"י קורקוס; כס"מ; רדב"ז; ט"ז והגר"א ועוד). ויש מפרשים שאכן אין התרומה מועילה אלא מכאן ולהבא, שעל ידי גילוי דעתו חלה התרומה כאילו הפרישה עתה, שהרי התרומה חלה במחשבה (עפ"י משנה למלך וישועות מלכו — תרומות ד, ג; מדרת שלמה; קרן אורה נדרים לו: משכנות יעקב סח. מובא כל זה במנחת שלמה תנינא קו, ע"ש).

ב. העולה מסוגית הגמרא שאריס המביא פירות מהפרדס ללא ידיעת הבעלים — אסור לאכלם, לפי מה שאנו נוקטים כאביי שיאוש שלא מדעת לא הוי יאוש. אבל לרבא מותר, אם סומך על כך שבעל הבית יתרצה לכשידע.

יש אומרים שאם ברור שהוא מסכים — מותר אף לאביי (עפ"י ריטב"א).

ואפילו אם לאחר שהביא האריס, ראה זאת בעל הפירות ואמר 'מדוע לא הבאת טובים מאלו', יש לחוש שמא מחמת הבושה הוא אומר (כפי שמסר מר זוטרא מרבא: לא אמרו 'כלך אצל יפות' אלא לענין תרומה בלבד, משום מצוה).

וזה דוקא כשהביא מפירות הבעלים, אבל הביא האריס מן הבית, יש להניח שמפירות עצמו הביא ומותר (כדברי רבא ב"ק קטז). ובמעשה שהיה שהביא האריס מן הפרדס — מר זוטרא חשש שמא מפירות בעה"ב הביא ולא אכל, ואילו רב אשי ואמימר אכלו, שסוברים אריס מחלקו הוא נותן (עפ"י פירוש התוס').

אריס שקידש אשה בפירות שנטל מן השדה — ע' בקדושין נב.

ג. המעלה פירותיו לגג וירד עליהם הטל; עודהו הטל עליהם ושמח — הרי זה בכי יתן. נגבו, אעפ"י ששמח — אינם בכי יתן, לפי שצריך דעת להכשר הפירות (שכתוב כי יתן — יותן דומיא דיתן, לדעת).

דפים כב — כג

מט. א. האם סימן העשוי לידרס נחשב סימן?

ב. האם מקום מהוה סימן?

ג. האם מנין, משקל או מדה מהוים סימן?

ד. האם מעבירים על האוכלים?

א. לדברי רבה, סימן העשוי לידרס על ידי עוברים ושבים — אינו סימן. כלומר אין בעליו סומך עליו והרי זה כדבר שאין בו סימן שמתאש ממנו. ולכן כריכות ברשות הרבים, אעפ"י שיש בהם סימן, הואיל והן נדרסות על ידי הרבים — הרי אלו שלו. ולדברי רבא — הרי זה סימן. וכן הסיק רב זביד להלכה.